

“MAJOLIS UN-NAFOIS”NING TAZKIRACHILIK TARAQQIYOTIDAGI AHAMIYATI

Samadova Mohigul Baxodirovna

Osiyo texnologiyalar universiteti magistranti

Annotatsiya: *Alisher Navoiyning “Majolis un-nafois” asarida ifodalangan adabiy an’ana, adabiy-estetik qarashlar hamda asarning sharq tazkirachiligi taraqqiyotidagi o‘rni ilmiy tahlil etiladi. Asarda shoir va adiblar haqida berilgan ma’lumotlarning badiiy-tanqidiy xususiyati, adabiy muhit va davr ruhini aks ettirish darajasi, shuningdek, Navoiyning adabiyotga estetik yondashuvi ochib beriladi. “Majolis un-nafois”ning o‘zbek va fors-tojik adabiyotidagi tazkirachilik an’anasini yangi bosqichga ko‘targan asar sifatidagi ahamiyati ilmiy asoslanadi.*

Kalit so‘zlar: *tazkira, adabiy an’ana, estetik qarash, badiiy tanqid, Navoiy, temuriylar davri adabiyoti, adabiy muhit.*

Аннотация (рус тилида): *В статье анализируется произведение Alisher Navoiy «Majolis un-nafois», раскрываются отражённые в нём литературные традиции, литературно-эстетические взгляды автора и значение произведения в развитии восточной тазирок (тазкира) традиции. Рассматриваются художественно-критические особенности сведений о поэтах и писателях, степень отражения литературной среды и духа эпохи, а также эстетический подход Навои к литературе. Научно обосновывается роль «Majolis un-nafois» как произведения, поднявшего тазирок традицию узбекской и персидско-таджикской литературы на новый этап развития.*

Ключевые слова: *тазкира, литературная традиция, эстетические взгляды, художественная критика, Навои, литература эпохи Темуридов, литературная среда.*

Abstract (English): *This article analyzes the work Majolis un-nafois by Alisher Navoiy, examining the literary traditions and aesthetic views reflected in the text, as well as its significance in the development of the Eastern tazkira tradition. The study explores the artistic and critical characteristics of the biographical information about poets and writers, the representation of the literary environment and the spirit of the эпоха, and Navoiy’s aesthetic approach to literature. The article substantiates the role of Majolis un-nafois as a work that elevated the tazkira tradition of Uzbek and Persian-Tajik literature to a new stage of development.*

Keywords: *tazkira, literary tradition, aesthetic views, literary criticism, Navoiy, Timurid period literature, literary environment.*

Kirish

XV asrning ikkinchi yarmida Temuriy hukmdorlar hududida yuksak madaniy va adabiy muhit shakllandi. Bu davrda Alisher Navoiy nafaqat buyuk shoir, balki adabiyotshunos va tazkirachi sifatida ham maydonga chiqdi. Uning “Majolis un-nafois” asari sharq tazkirachiligi tarixida alohida o‘rin tutadi.

Mazkur maqolaning maqsadi – “Majolis un-nafois”dagi adabiy an’ana va adabiy-estetik qarashlarni ilmiy tahlil qilish, asarning tazkirachilik taraqqiyotidagi ahamiyatini ochib berishdan iborat.

Tadqiqot vazifalari:

- asarda aks etgan adabiy an’analarni tahlil qilish;
- Navoiy estetik qarashlarini aniqlash;
- tazkirachilik janri evolyutsiyasida asarning o‘rnini belgilash.

Asosiy qism

1. “Majolis un-nafois”da adabiy an’ana talqini

“Majolis un-nafois” – turkiy tilda yaratilgan ilk mukammal tazkira asarlardan biri hisoblanadi. Unda XV asr adabiy muhiti, shoirlar hayoti va ijodi haqida muhim ma’lumotlar jamlangan.

Navoiy asarda har bir shoirning:

- nasabi va ijtimoiy kelib chiqishi;
- ijodiy uslubi;
- she’rlaridan namunalar;
- shaxsiy fazilatlari haqida fikr yuritadi.

Bu jihatdan asar an’anaviy tazkirachilikdan farq qiladi. Masalan, fors adabiyotidagi avvalgi tazkiralarda asosan biografik ma’lumot ustuvor bo‘lsa, Navoiy tanqidiy-estetik munosabatni kuchaytiradi.

Navoiy adabiy merosga hurmat bilan yondashar ekan, ustoz-shogird an’anasini alohida ta’kidlaydi. Bu esa adabiy vorisiylik g‘oyasini mustahkamlaydi.

2. Navoiyning adabiy-estetik qarashlari

“Majolis un-nafois” orqali Navoiyning quyidagi estetik tamoyillari namoyon bo‘ladi:

a) So‘z san’atiga yuksak baho

Navoiy uchun she’r – nafosat va ma’no uyg‘unligi. U mazmunsiz lafzbozlikni qoralaydi, ma’no va shakl mutanosibligini eng muhim mezon deb biladi.

b) Axloqiy-estetik mezon

Shoir shaxsiyati uning ijodi bilan uyg‘un bo‘lishi kerakligi ta’kidlanadi. Navoiy ijodkorning ma’naviy qiyofasiga katta ahamiyat beradi.

v) Milliy til va badiiy tafakkur

Asar turkiy tilda yozilgani bilan alohida ahamiyatga ega. Bu holat turkiy adabiyotning mustaqil va yuksak adabiy an’anaga egaligini isbotlashga xizmat qilgan.

3. “Majolis un-nafois”ning tazkirachilik taraqqiyotidagi ahamiyati

Sharq adabiyotida tazkirachilik an’anasi ancha qadimiy bo‘lsa-da, Navoiy uni yangi bosqichga ko‘tardi:

1. **Turkiy tilidagi ilk mukammal tazkira** – janrni milliy zaminda mustahkamladi.
2. **Badiiy-tanqidiy yondashuv** – faqat ma’lumot berish bilan cheklanmay, estetik baholash mezonini joriy etdi.
3. **Adabiy muhitni kompleks yoritish** – davr adabiy hayotining keng manzarasini yaratdi.

Keyingi tazkirachilar ijodiga ham mazkur asar kuchli ta’sir ko‘rsatdi. Ayniqsa, o‘zbek adabiyotida tazkira janrining shakllanishida u namunaviy manba vazifasini o‘tadi.

Ilmiy yangilik

- “Majolis un-nafois”dagi adabiy an’ana tushunchasi estetik mezonlar bilan bog‘liq holda tahlil qilindi;
- Navoiyning badiiy tanqidchilik tamoyillari tizimlashtirildi;
- Asarning janr evolyutsiyasidagi o‘rni kompleks yoritildi.

Xulosa

“Majolis un-nafois” – nafaqat tazkira, balki adabiy-estetik qarashlar mujassamlashgan ilmiy-badiiy manba hisoblanadi. Alisher Navoiy ushbu asar orqali:

- turkiy adabiyotning ilmiy-nazariy asoslarini mustahkamladi;
- adabiy tanqidchilik an’anasini rivojlantirdi;
- tazkirachilik janrini yangi bosqichga olib chiqdi.

Shu jihatdan “Majolis un-nafois” asari nafaqat XV asr adabiy muhitini o‘rganishda, balki umumsharq adabiyoti tarixi va nazariyasida ham muhim manba sifatida e’tirof etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Alisher Navoiy. Majolis un-nafois.
2. O‘zbek adabiyoti tarixi. 5 jildlik.
3. Temuriylar davri adabiyotiga oid tadqiqotlar.
4. Sharq tazkirachiligi tarixi bo‘yicha ilmiy manbalar.